

การแต่งกายของชาววังในสมัยต้นรัตนโกสินทร์

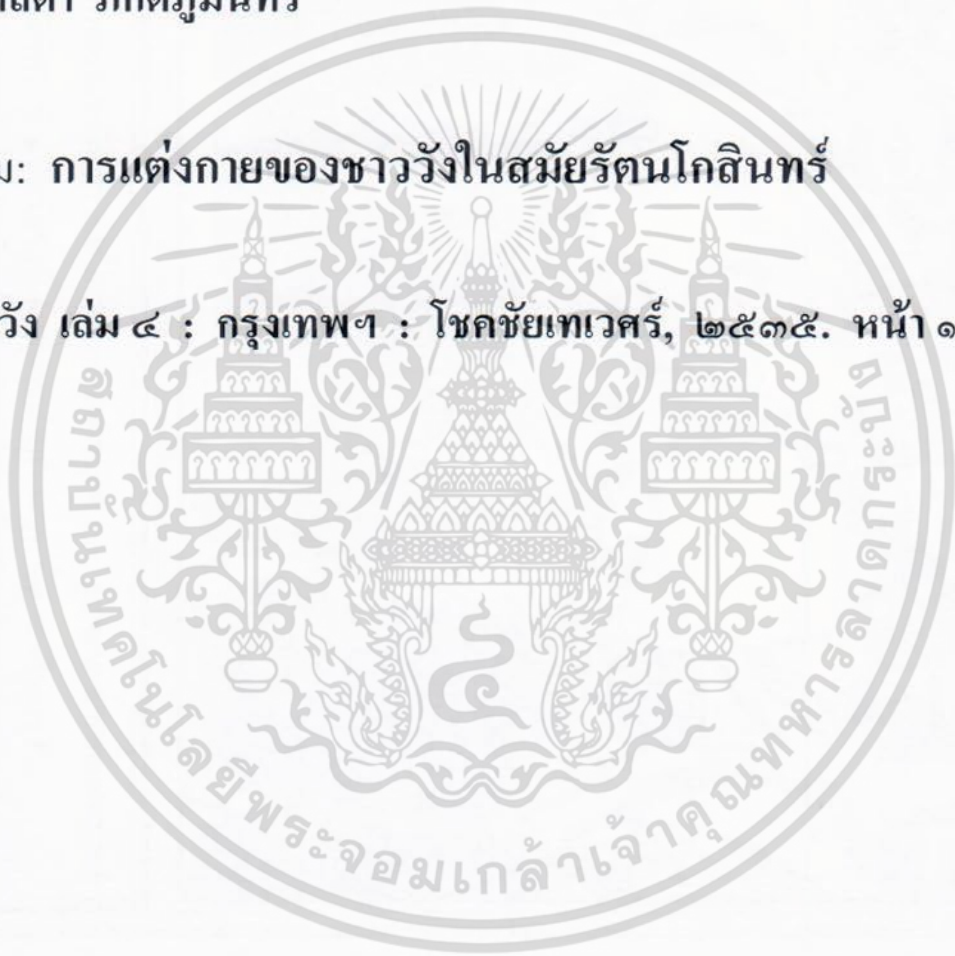

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

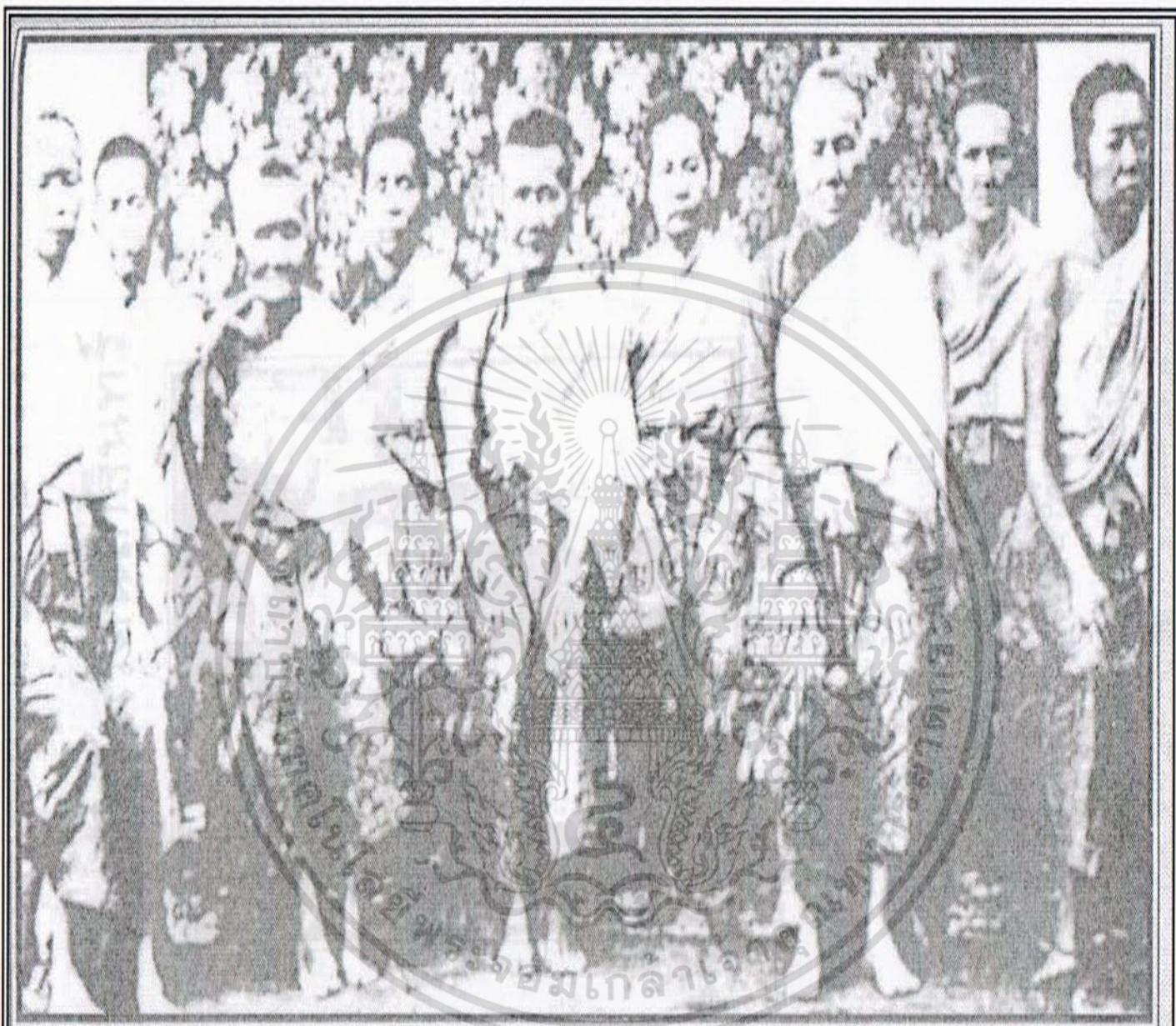
ผู้เขียน: จุลลดา ภัคดีภูมินทร์

ชื่อบทความ: การแต่งกายของชาววังในสมัยรัตนโกสินทร์

ที่มา: เลอะวัง เล่ม ๔ : กรุงเทพฯ : โชคชัยเทเวศร์, ๒๕๓๕. หน้า ๑๗ - ๒๕

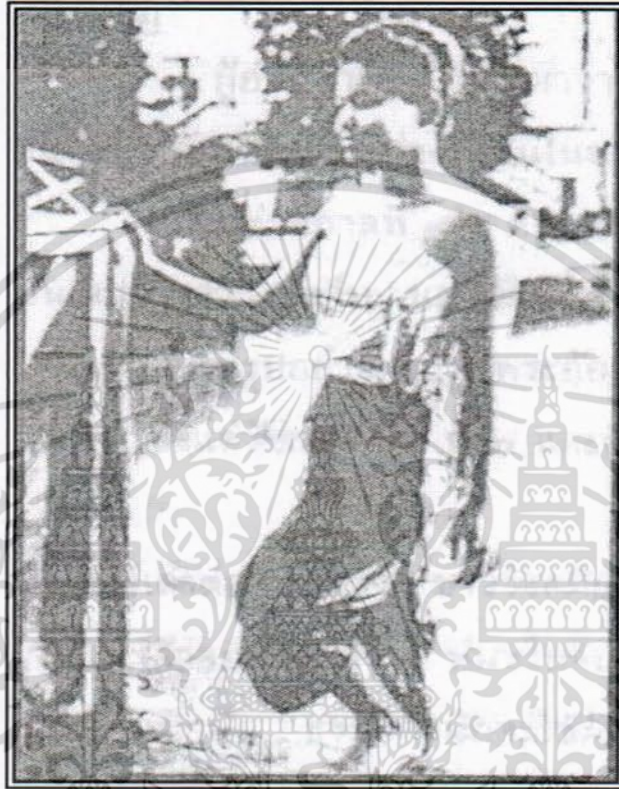
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

✽ พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๓ ทรงพระภูษาจับหน้า ห่มสไบเฉียงพระอังสาคลุมพระกร บางพระองค์ทรงฉลองพระองค์เป็นการแต่งกายของผู้หญิงชาววังสมัยรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๑ หญิงชาวบ้านส่วนมากนุ่งโจง คาดผ้าแถบ ✽

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การแต่งกายของชาววัง ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์

หญิงชาววังลงอาบน้ำ ทั้งผ้าโจงและคาดผ้าแถบ ซึ่งใช้กันทั้งผ้าขาวและผ้าดอกเล็ก

เรื่องนุ่งโจงกับนุ่งจีบนี้

มีเรื่องของเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (เจ้าจอมมารดาแพ)

ปรากฏในประวัติของท่านว่า

มีแต่ท่านคนเดียวเท่านั้นที่นุ่งโจงขึ้นเฝ้าฯ

*

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้อ่านท่านหนึ่งถามมาว่า
ชาววังไม่ได้นุ่งโจงห่มสไบ อย่างที่เห็นในละครเรื่องสี่แผ่นดิน
มาแต่รัชกาลที่ ๑-๕ ดอกหรือ
ไม่เคยได้ยินเลยว่าชาววังนุ่งจีบ นอกเสียจากเจ้านายผู้หญิงทรงนุ่ง
ฉายพระรูปอย่างพระรูปพระอัครมเหสี
ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ ที่ ๗ และที่ ๘

ท่านผู้ใหญ่เล่าต่อ ๆ กันมาว่า ชาววังสมัยรัชกาลที่ ๒ และที่ ๓ นั้น เจ้านายและเจ้าจอมนุ่ง
ผ้าจีบ ห่มสไบจีบเปิดไหล่ สไบนั้นผืนกว้างคลุมเกือบถึงข้อมือ ธรรมดา มักใช้ผ้าแพรมาจากเมือง
จีน หากแต่งเต็มยศจึงใช้สไบกรองทองหรือผ้าควนปักดินเงินดินทองหรือเยียรบับไหมทอง ใน
สมัยรัชกาลที่ ๒ และ ๓ นั้น ไม่นิยมสวมเสื้อ เพิ่งจะมาสวมในรัชกาลที่ ๔ สวมเมื่อแขนกระบอก
ยาวคอดตั้ง และห่มผ้าสไบทับอีกชั้นหนึ่ง

สมัยรัชกาลที่ ๑ ไม่เคยได้ยินผู้ใหญ่เล่าว่าชาววังแต่งตัวกันอย่างไร แต่สันนิษฐานกันว่า
โจงกระเบนนั้นเห็นจะนุ่งกันตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยา ในพวกหญิงชาวบ้านก่อน เนื่องจากมีศึก
สงครามบ่อย จึงแต่งตัวให้ทะมัดทะแมง ผ้านุ่งจึงกลายเป็นโจง สไบจึงกลายเป็นห่มตะเบงมาน
แล้วก็เลยนุ่งโจงกันเรื่อยมา ส่วนนางในราชสำนักนั้นสันนิษฐานว่ายามบ้านเมืองเป็นปกติ ก็คงจะ
กลับไปนุ่งจีบอย่างนางในราชสำนักสมัยสุโขทัยและอยุธยา ยามรุ่งเรือง ซึ่งตามที่ปรากฏในภาพวาด
ของจิตรกร ส่วนมากเป็นภาพตามฝาผนังโบสถ์นั้น ผู้ชายจะนุ่งโจงทับกางเกงขาลีบ และผู้หญิงจะ
นุ่งจีบ ไว้ชายพกห้อยเบื่องซ้าย คาดเข็มขัดทับ ห่มสไบ

ต้นรัชกาลที่ ๔ ชาววังก็ยังนุ่งจีบ ห่มสไบ สไบที่ชาววังห่มแบบเปิดไหล่ข้างหนึ่งนั้น
เท่าที่เห็นในรูปเป็นสไบผืนกว้าง ห่มแล้วจะคลุมข้างเอวมิดชิด

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ นั้นเอง การแต่งกายของชาววังเปลี่ยนเป็นนุ่งโจง ห่มสไบ และ
เริ่มสวมเสื้อในเวลาตามเสด็จออกจากพระราชฐาน ตลอดจนเจ้านายขุนนางฝ่ายหน้า ซึ่งรัชกาลที่ ๓
ไม่โปรดให้สวมเสื้อเวลาเข้าเฝ้าฯ ก็โปรดให้สวมเสื้อ เป็นเสื้อแขนกระบอกยาว คอดปิดคล้าย ๆ กัน
ทั้งฝ่ายนอกและฝ่ายใน ฝ่ายในนั้นหากสวมเสื้อก็ห่มสไบทับอีกชั้นหนึ่ง

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีภาพฉายของเจ้านาย และภาพถ่ายข้าราชการเป็นอันมาก เพื่อแสดง
การแต่งกายในวาระต่าง ๆ

ว่าเฉพาะฝ่ายในในพระบรมมหาราชวัง เมื่อแรกเริ่มเสด็จขึ้นครองราชย์ พระชนมายุยัง
น้อย จึงต้องมีผู้สำเร็จราชการ สำหรับฝ่ายในนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระยาสุพรรณนักษ
ประยูร ผู้ทรงอุปการะเลี้ยงรักษาพระองค์และพระอนุชามาแต่ยังทรงพระเยาว์เป็นผู้สำเร็จราชการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ฝ่ายใน สมเด็จพระประยาสุภาวรัตน์ฯ จึงให้เจ้าจอมมารดาและท้าวนางฝ่ายในครั้งรัชกาลที่ ๓ เป็นผู้ดูแลจัดการราชสำนักฝ่ายใน เกิดการเปลี่ยนแปลงการนุ่งโจงกลับเป็นนุ่งจีบอีก

เรื่องนุ่งโจงกับนุ่งจีบนี้ มีเรื่องของ เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (เจ้าจอมมารดาแพ) ปรากฏในประวัติของท่านว่ามีแต่ท่านคนเดียวเท่านั้นที่นุ่งโจงขึ้นเฝ้าฯ ไม่ต้องเปลี่ยนเป็นนุ่งจีบอย่างในรัชกาลที่ ๓ เพราะบางท่านกราบบังคมทูลขอพระราชทานพรพิเศษ ไม่ต้องอยู่ในบังคับของท่านนางผู้ใด

ประวัติของท่านนั้น สมเด็จพระประยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์ประทานในงานพระราชทานเพลิงศพตอนหนึ่งว่า

“ตรงนี้จะพรรณนาว่าแต่ด้วยประวัติของเจ้าคุณประยูรวงศ์ก่อน พิศเราะห์ดูเหมือนเมื่อแรกท่านได้เป็นสนมเอก (ก่อนรัชกาลที่ ๕ เสด็จขึ้นครองราชย์ ท่านเป็น “หม่อม” ชายาพระราชทาน แต่เพียงผู้เดียว — ผู้เล่า) แทนที่จะอึดใจ กลับได้พบความลำบากใจมิใช่น้อย เริ่มต้นแต่ในการบรมราชาภิเษก ก็ถวายนักสนมนารีสำหรับปฏิบัติบำเรอพระเจ้าอยู่หัวเป็นหมู่ใหญ่ ตัวท่านเองติดกับพระองค์มา เหมือนอย่างพระจันทร์ที่โคจรอยู่รอบมนุษย์โลกแต่ดวงเดียว มากลายเป็นแต่ดวงดาวหนึ่งในจักรวาล อันรายล้อมดวงพระจันทร์อยู่ในท้องฟ้า นอกจากนั้นยังมีท้าวนางบังคับบัญชาฝักหัดเข้าแบบแผนในครั้งรัชกาลที่ ๓ ตัวท่านเองเคยฝักหัดอบรมมาตามแบบแผน รัชกาลที่ ๔ และไม่เคยอยู่ในบังคับท้าวนางเหล่านั้นมาแต่ก่อน คงรังเกียจและเกิดความลำบากใจเป็นธรรมดา.....เขาเล่าว่าท่านกราบทูลพระเจ้าอยู่หัวว่าพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ จะมีพระสนมกำนัลมากสักเท่าใด ท่านก็ไม่เคยเคียดจิ้งหึงหวง และไม่ปรารถนาจะมีอำนาจกว่ากล่าวบังคับบัญชาผู้หนึ่งผู้ใด ขอแต่ให้ได้สนองพระเดชพระคุณเพียงเหมือนอย่างเมื่อเสด็จอยู่พระตำหนักสวนกุหลาบเท่านั้นก็พอใจ พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพรดังที่ท่านประสงค์ ตรัสห้ามมิให้ท้าวนางไปกล่าวรบกวานเจ้าคุณประยูรวงศ์ และทรงสร้างพระที่นั่งเย็น เป็นที่สำราญพระราชอิริยาบถขึ้นหลังหนึ่งทางด้านตะวันออกพระมหามณเฑียร ให้แต่เจ้าคุณพระประยูรวงศ์คนเดียวเป็นผู้ปฏิบัติเมื่อเสด็จอยู่พระที่นั่งเย็นนั้น ท่านเล่าว่ามีแต่ท่านคนเดียวที่นุ่งโจงขึ้นเฝ้าฯ ได้เสมอ มิต้องเปลี่ยนเป็นนุ่งจีบตามแบบรัชกาลที่ ๓...

ในรัชกาลที่ ๕ นี้ พวกนางในทั้งเจ้านายและเจ้าจอมท้าวนาง เมื่ออยู่ในพระบรมมหาราชวังก็แต่งกายนุ่งโจง ห่มสไบอย่างที่เห็นๆ ในภาพถ่ายและในละคร แต่เมื่ออยู่กันในตำหนักในเรือนอย่างลาลองมักจะใช้ผ้าแถบคาดอกแทนสไบ

ในรัชกาลที่ ๕ ต่อมาอีกในตอนต้นๆ รัชกาลนั่นเอง ภายหลังจากบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๒ การแต่งกายของนางในก็เปลี่ยนจากนุ่งจีบเป็นโจงอีกครั้งหนึ่ง การนุ่งผ้าจีบคงไว้ แต่เมื่อเจ้านายทรงแต่งเต็มพระราชอิสริยยศ ทรงภูษาททองจีบ ทรงสไบแพรปักดินเงินทอง แรก ๆ ก็ไม่ฉลองพระองค์ แต่ต่อมาทรงฉลองพระองค์ก็อปิด แขนกระบอก ห่มสไบทับฉลองพระองค์อีกชั้นหนึ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

